

מאורות הדף היומי

עלון שבועי ללומדי "הדף היומי"

י"ל ע"י ביהמ"ד למגידי שיעור "דף היומי" בראשות הגר"ד קובלסקי שליט"א וע"י קרן ברכה ומוטי זיסר

גליון מס' 109

מסכת קידושין מ"ח-נ"ד

בס"ד, ג' תמוז תשס"א

השבוע בגליון

- תביעה לקיום מתנת נישואין
- חוק השטרות האנגלי
- טבעי האומות לצורכי התורה
- רישום השתייכות דתית בתעודת זהות

- ההבדל בין קבלן לפועל-הלכה למעשה
- כלי שמיצור על ידי מכונות תעשייתיות
- פרה שפוטמה על ידי נכרי

- חובת הטבילה של כלי כסף שתוקן על ידי גוי
- צורף ששבר שרשרת זהב
- ההבדל בין ייצור כלי זכוכית לייצור כלי מתכות
- נתינת סכין לנכרי לצורך השחזה

דבר העורך

שלח לחמד

לפני 40 שנה, התפרסם בארץ ישראל סיפור מעניין, שחצה גבולות ויבשות ועשה לו כנפיים בקרב ציבורים נרחבים. הר"ר מ. וויס הי"ו, מוותיקי הקוראים, עדיין זוכר את המעשה הלז, שחרת את רישומו בנפשו, והוא נאות לשתף בו את קוראי הגליון.

היה זה יום אפרורי ומשמים, כאשר על דלת מעונו של מר ליברמן, עיתונאי אמריקני שהגיע לביקור בישראל, התדפקה גברת אלמונית. שעות מספר לפני כן, היא התקשרה אל מר ליברמן וביקשה להיפגש עמו בדחיפות.

"ראה אדוני", פרשה האשה את בקשתה. "אני אספר לך את חצו הראשון של הסיפור שהתרחש עמי, ואתה תשלים לי אותו". ליברמן עשה את אוזניו כאפרכסת, והאשה החלה לספר.

"נערה צעירה הייתי כאשר פרצה מלחמת העולם השנייה. חברותי, כולן, נלקחו למקומות מהן לא שבו לעולם. גם הורי ומשפחתי, הלכו לבלי שוב. אני, בעזרת ידידה נכריה, הצלחתי לרכוש תעודות מזויפות, שבעזרתן עלה בידי להתחמק מידו הרצחני של השטן.

כך, חלפו להם חודשים רבים, עד שפעם אחת נתקלתי בקצין אס. אס. בעל עיניים חדות. הלה ביקש את תעודותי, משמש בהן, בדק שוב ושוב, והחליט כי אני משקרת. "את יהודיה" סינן לעברי, "לא תצליחי להסתיר את זה". כל תחנוני ובקשותי נדחו על הסף ונלקחתי על ידו לבניין הגסטאפו. שם, עינו אותי קשות. לא הרפו. אבל אני התעקשתי, לא וויתרתי. ימים ארוכים חקרו אותי הרשעים, ובסופו של דבר השתחררתי.

המשך בעמוד הבא

דף מחב/אומן קונה בשבח כלי חובת הטבילה של גביע כסף שתוקן על ידי נכרי

סוגייתנו עוסקת בצורף שהפך גוש כסף שקיבל מלקוח לגביע כסף מפואר, ומביאה מחלוקת האם "אומן קונה בשבח כלי". כלומר: למי שייך הערך הכספי שנוסף לגוש הכסף. יש הסוברים, שלמרות שהאומן במו ידיו השביח את גוש הכסף והעלה את ערכו, אין לו כל חלק בגביע עצמו. אולם, יש החולקים על כך, ולדעתם כל זמן שהלקוח לא שילם את שכרו של האומן, ה"שבח" שנוסף לרכושו של הלקוח הרי הוא של האומן. לפיכך, אם אשה מסרה גוש כסף לידו של אומן, הוא יכול לקדשה לו לאשה בנתינת הגביע לידה, מאחר שהגביע כולל בתוכו את חלקו של האומן שהשביחו.

צורף ששבר שרשרת זהב: מבואר בגמרא (בבא קמא צח/ב), כי למחלוקת זו השלכה גם לגבי אומן שגרם נזק לכלי לאחר שתיקנו. שכן, אם תוספת השבח בכלי היא שלו, אין הוא חייב לשלם לבעלים אלא את שווי של הכלי כפי שהיה בעת שזה הובא אליו. אולם, אם אין הוא קונה את תוספת השבח, הרי הוא חייב לשלם לבעלים את ערכו של הכלי אחר תיקונו, שהרי לאומן אין כל חלק בכלי וכל תוספת לשווי שייכת לבעליו. הראשונים (רמב"ם הל' שכירות פ"י הל' ד' ר"ף ב"ק שם ר"י ור"ת הובאו ברא"ש בסוגייתנו, סמ"ג עש"ן פ"ט) גם הם נחלקו בדיון זה, ולהלכה הכריע הש"ך (ח"י"ם ס"י ש"ן סעי' ב' ס"ק ג'), כי מאחר שהנידון לא הוכרע, יש לנהוג בו כספיקא דדינא.

גביע כסף שיוצר על ידי נכרי: כידוע, יהודי שרוכש כלי מגוי, חייב להטבילו. והנה, נחלקו השולחן ערוך והרמ"א (יו"ד ס"י ק"ב סעי' י'), האם יהודי שמסר גוש כסף לאומן נכרי כדי שיעשה ממנו כלי, חייב לטבול את הכלי שיוצר על ידי הגוי. לדעת השו"ע הכלי אינו צריך טבילה, אך לדעת הרמ"א יש לטבולו (בלא ברכה).

לכאורה, מחלוקתם תלויה במחלוקת המוזכרת בסוגייתנו. שכן, אם "אומן קונה בשבח כלי", אזי הצורף הנכרי נעשה שותף בכלי, וכאשר היהודי משלם לו עבור מלאכתו הוא קונה מהנכרי את חלקו, ולפיכך הכלי חייב טבילה ככל כלי שנקנה מן הנכרי. אולם, אם "אומן אינו קונה בשבח כלי", אין לצורף הנכרי כל חלק בכלי ואין כל עילה להטבילו במים, שהרי הכלי לא יצא מרשות היהודי מעולם.

אולם, הט"ז (שם ס"ק י"ב) מבאר, כי מחלוקת השולחן ערוך והרמ"א אינה נוגעת לסוגייתנו, אלא לדיני טבילת כלים. לדבריהם, דעתו של השו"ע אינה נובעת מכך ש"אומן אינו קונה בשבח כלי", ואף אם "אומן קונה בשבח כלי" סובר השו"ע כי אין צורך להטבילו. שכן, העובדה שהערך שנוסף לממונו של בעל הבית, שייך לנכרי עד שהוא יקבל את כספו, לא גורמת לכך שהכלי נחשב כשייך לנכרי, שהרי **גוף הכלי** שייך ליהודי, וה"שבח" בלבד שייך לנכרי. אולם, הרמ"א, חולק על סברא זו, ולדבריו כל כלי ששייך בחלקו לנכרי יש להטבילו.

ההבדל בין ייצור כלי זכוכית לייצור כלי מתכות: בעל ה"טוב טעם ודעת" (תניינא סימן קפ"א) מבאר, כי גם לדעת השולחן ערוך" הסובר שלא ניתן שמו של הנכרי

המשך בעמוד הבא

לעילוי נשמת

הר"ר
יחיאל שיפמאן ז"ל
ב"ר שלום מרדכי ז"ל
נלב"ע ג' תמוז תשמ"ח
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י נכדו ידידנו הר"ר יעקב ישראל שיפמאן ומשפ' שיחי פלטבוש

לעילוי נשמת

מרת
ציפורה פייגה רפאלי ע"ה
ב"ר סיני ז"ל נלב"ע ו' תמוז תש"ן
ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י המשפחה שיחי

לעילוי נשמת

מרת
שפרינצה לאה פרוכטר

ב"ר אשר אנשיל ע"ה נלב"ע ד' תמוז תשמ"ה
ת.נ.צ.ב.ה.
הונצחה ע"י ידידנו הר"ר מנחם מנדל פרוכטר ומשפ' שיחי

המשך מעמוד קודם

על הכלי למרות שהוא ייצר, שונים הם הדברים ביהודי שנתן חול לאומן נכרי כדי שהלה ייצר ממנו כלי זכוכית. שכן, בעוד אומן כלי כסף אינו משנה את מהות החומר, כי אם את צורתו בלבד, אומן כלי זכוכית יוצר "יש מאין", -זכוכית מחול- ובאופן זה ודאי ניתן שם הנכרי על הכלי, והוא חייב טבילה.

עצה להמנע מטבילת הכלי: בעל ה"שבולי הלקט" (סי' ר"ז), כתב עצה מעניינת שעל ידה ניתן להמנע מן הצורך להטביל כלי שניתן לאומן נכרי לתיקון, זאת, על ידי תשלום השכר לאומן הנכרי לפני התחלת המלאכה. שהרי זכייתו של האומן בהעלאת ערכו של החפץ אינה אלא עד לקבלת התשלום עבור ההשכחה, ובתשלום מראש, נשמט הבסיס לזכייתו של האומן בערך הכספי שנוסף לכלי נ"ע פנ"י גיטין כ/א שחולק.

נתינת סכין לנכרי לצורך השחזה: מעניין לציין את דברי בעל ה"מנחת יצחק" (ח"ד סי' כ"ח אות ו'), כי גם לדעת הרמ"א, השחזת סכין על ידי נכרי אינה מחייבת את טבילת הסכין, משום שדברי סוגייתנו ש"אומן קונה בשבח כלי", אינם אלא כאשר הנכרי השביח את הכלי באופן מהותי. אולם, השחזת סכין אינה אלא הטבת השימוש בו.

הכל הולך אחר המנהג: לסיום, מן הראוי להדגיש את דברי ה"חזון איש" זצ"ל (חו"מ ליקוטים סי' ט"ז), כי במדינה שחוקיה אינם מכירים בבעלותו של אומן על הכלי שהשביח אין צורך להטביל את הכלי, כיון שהנכרי הולך אחר חוקי מדינתו שאינם מזכים לו את הכלי.

דף מח/ב אומן קונה בשבח כלי

ההבדל בין קבלן לפועל-הלכה למעשה

מעניין לגלות כי לחוזה עבודה שנחתם עם פועלים נכרים בתאילנד, או באזור התעשייה בנצרים, יש השפעה על חיובי המצוות של היהודים. בסוגייתנו מובעת דעה, כי "אומן קונה בשבח כלי", היינו: האומן קונה את הרווח שהתווסף על ידו בכלי בעל הבית, עד לתשלום שכרו. כאמור לעיל [בקטע הקודם], לדעת הרמ"א, כלים שתוקנו על ידי נכרי חייבים טבילה, משום שחלקו בכלים מחשבים ככלים של גוי ולאחר קניית חלקו זה בשעת התשלום, הם זקוקים לטבילה.

על פי דברי הרמ"א פוסק בעל ה"חכמת אדם" (כלל ע"ג סעי' ד'), כי גם כלים המיוצרים במפעל שבבעלות יהודי, זקוקים לטבילה, אם במפעל זה מועסקים פועלים נכרים, משום שגם הפועלים הנכרים משביחים את כליו של בעל הבית היהודי.

אלא שבעל ה"ערוך השולחן" (סעי' נ"ה) ובעל ה"דרכי תשובה" (שם סי' פ"א), מציינים, [ע"פ דברי הגמ' ב"מ קיב/א], כי יש לחלק בין פועל שכיר המקבל את שכרו לפי שעות עבודה, לפועל המקבל את שכרו לפי תפוקת עבודתו. שכן, הפועל שמקבל את שכרו לפי תפוקת העבודה, נחשב כשותף בכלי, שהרי שכרו ניתן לו עבור עבודתו ואומנותו. אולם, הפועל השכיר, מקבל את שכרו כתמורה להקדשת זמנו עבור מעבידו, ואין זה משנה מה הוא עושה באותו זמן, וממילא לא נוצר קשר כל שהוא בינו לבין הכלי, ואין הכלי טעון טבילה.

כלי שמיצר על ידי מכוונת תעשייתיות: מעניין לציין את דברי בעל ה"אגרות משה" (א"ח ח"ג סי' ד') המוסיף וכותב, כי כאשר יצירת הכלים נעשית בעיקר על ידי מכוונות, ותפקיד הפועלים הנכרים מתמקד בתחזוקתן ובסיוע לפעילותן השוטפת, אין הפועלים הנכרים קונים בשבח הכלי, שהרי הם לא השביחוהו, והכלים שייכים לבעל הבית היהודי בלבד.

פרה מעוברת שפוטמה על ידי נכרי: בעל ה"מנחת יצחק" (ח"ב סי' ל"ח) נזקק לסברה דומה, בנוגע ליהודי, שפרתו המליטה עגל בכור האסור באכילה. בעל הפרה ביקש להתיר את העגל לאכילה מכמה טעמים, ביניהם, בכך שבתקופת עיבורה היתה הפרה ברשותו של נכרי, שתפקידו היה לפטם אותה. לפיכך, טען היהודי, כי לנכרי יש חלק בבהמה אותה הוא פיטם מאחר שהוא כאומן שהשביח כלי, וממילא לא חלה על העגל קדושת בכור, מכיון שגם לנכרי בעלות חלקית עליו.

אולם הגר"י ווייס זצ"ל כתב, כי מאחר שתפקידו של המפטם הסתכם בהנחת כמויות ענק בסמוך לבהמה, ואילו השבחת הבהמה נעשית מאליה כאשר האוכל מתעכל במעיה, על כן, לא קנה הנכרי שותפות וחלק בבהמה, ויש לנהוג קדושת בכור בעגל הרך.

דף מח/א המוכר שטר חוב לחבירו

תביעה לקיום מתנת נישואין

הגמרא בסוגייתנו מביאה את דברי שמואל הסובר, כי מלווה רשאי למכור שטר חוב שניתן לו על ידי הלווה, ובכך להעביר את זכות גביית החוב לידי קונה השטר. לגבי מקור דינו של שמואל נחלקו הראשונים בסוגייתנו. לדעת בעלי התוספות (ד"ה "המוכר"), "קנין שטרות" אינו אלא מדרבנן. שכן, מכירת חוב פירושה, העתקת התחייבותו של הלווה [כלפי המלווה], אל הקונה. לפיכך, מן

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

מאותו יום, לא העזתי לצאת אל הרחוב. פניי היהודיים הסגירו אותי פעם אחת, ולא אביתי לסכן את עצמי פעם נוספת. איני צריכה לספר לך מר ליברמן, את התלאות שעברו עלי. אתה וודאי מתאר לעצמך, איך מרגישה בחורה יהודיה צעירה לימים, שכל משפחתה עלתה בארובות הכבשים, והיא מסתתרת כאיילה פצועה הנרדפת על ידי כלבי ציד.

יום אחד רעבתי ללחם. היה זה לאחר תקופה ארוכה של מחסור באוכל, והרגשתי שאם לא אשיג כעת מזון, אמות. אזרתי אומץ, ויצאתי העירה לנסות למצוא דבר מאכל כל שהוא. לא עבר זמן רב ונדמה היה לי כי מצאתי את מבוקשי. ממולי, במרכזה של ערימת אשפה גדולה, היה מונח ארגז ירקות, קצת ישנים אבל ראויים לאכילה. התחלתי לחפור בערימת האשפה ולפסל את דרכי אל הירקות, כשלפתע חשתי כי עוקבים אחרי. הסתובבתי במהירות לאחורי, ולתדהמתי הרבה, עמדתי מול אקדח שלוף שכוון לעברי על ידי חייל נאצי. דקה תמימה ניצבתי מולו קפואה על מקומי. אני, בבגדים מוזנחים, רזה ורעבה, והוא במדים מצוחצחים נתון במגפיים מבריקות, כשהאקדח השחור פתוח בידיו היציבות.

לא הוצאתי מילה מפי. החייל התבונן סביבותיו, בדק כי איש אינו שומע אותו, ושאל: **"האם יש לך קשר עם יהודי בשם ליברמן?"** ענית לו כי אני יודעת שלאבי היה חבר טוב, **עיתונאי**, שהתעסק בכתיבת ספרים ומאמרים, אך איני מכירה אותו ואין לי מושג איפוא הוא.

שוב השתרה דממה. החייל הרים את ראשו, כנזכר בנשכחות מימים עברו, השפיל את אקדחו וסימן לי שאברח. ניצלתי. חיי ניתנו לי במתנה בזכות אותו ליברמן, שהיה חבר של אבא שלי. **אדוני!** אתה הוא אותו ליברמן שבזכותו ניצלתי! אולי תוכל לומר לי מה יש לך, או מה היה לך עם אותו חייל נאצי, שנוצר בד רגע לפני שעמד לרצוח יהודיה?"

"קירבתי את מצחי אל החלון הקר", סיפר מר ליברמן לאחר מכן, "סגרתי את עיני, וניסיתי לדלות מנבכי מוחי פרט כל שהוא שיכול לקשר אותי עם נער נוצרי שהפך לחייל נאצי."

טיפות גשם קטנות זלגו היישר לכיווני ונחתבו בשמשת החלון שנרעדה קלות. הגשם החל להכות בזוגיות בעוצמה, ובבת אחת נערת ממקומי. נזכרתי. "היו לו עיניים חומות? צלקת מעל האף? כן, את בטוחה? ובכן, הרי זה מדהים, פשוט מדהים, אספר לך את השתלשלות האירועים."

נער צעיר שישב על גדר אבן עתיקה, נעץ בי עיניים חומות. מתוכן, נשקף ייאוש וסבל. התבוננתי בבגדיו המוזנחים, בשעריו הפרוע ובפניו הרוזים. הוא היה נער נטוש, ראז את עליו מיד. ידיו, תלויות היו ברישול לצידיו גופו, ומבטו התחנן ברחמים.

היה זה בגרמניה. 18 שנים לפני פרוץ המלחמה. אני, נשלחתי על ידי מערכת העיתון שבה עבדתי, בארצות הברית, לכתוב סדרת מאמרים על הכפרים והעיירות הנידחים שבגרמניה. כך, מצאתי את עצמי בשעת ליל מאוחרת, משוטטת בסמטאות כפר שכוח מוזנח, מתוך רצון לחוות ולשאוף אל קרבי

המשך בעמוד הבא

המשך מעמוד קודם

את הווי הכפר, את תחושות האנשים המתגוררים במקום שאיש לא שמע עליו, את רצונותיהם, אם יש להם כאלו, את דעתם על השלטון, על חייהם, ובכלל.

ואז, סימון לחצות, כאשר אנשי הכפר נמו על יצועם זה מכבר, צעדתי בדרכי למעוני, ונתקלתי במבטו העצוב של הנער. "מדוע הנך כאן? בקור, בלילה, האם אין לך בית?" שאלתי אותו. "כאן ביתי" ענה הנער, והצביע על ספסל שניצב בתוך כנסייה סמוכה.

רחמי נכמרו על הנער האומלל. בלא אומר ודברים, הובלתי אותו למעוני, האכלתי אותו במיטב המאכלים שהיו עמי, הצעתי לפניו מיטה ושמיכה לשינת הלילה, ובבוקר, טרם נפרדנו, הענקתי לו בגדים. מכנסיים, חולצות, גרביים, הכל, כל מה שכן אנוש זקוק לו. טרם נפרדנו, לחץ הנער את ידי בחום וביקש לדעת את שמי. "ליברמן" אמרתי לו. הוא גם ביקש לדעת במה אני עוסק והשבתי לו כי אני עיתונאי העוסק בכתיבת ספרים ומאמרים. הנער עמד על סף מעוני, וכשדמעות זולגות מעיניו הניח את ידו על לוח לבו ולחש: "אדוני. אני מבטיח לך. אם אי פעם אתקל באדם קרוב אליך, אסייע לו. היה שלום אדם טוב".

ר' מ. וייס נשען לאחור על מסעד הכסא ואומר בהתרגשות, באותו מר ליברמן התקיים שלח לחמך על פני המים. הוא זכה להציל נפש יהודיה וזכות כבירה זו התגלגלה לידי על ידי מעשה טוב שהוא עשה שנים הרבה לפני כן.

כאשר יהודי עושה מעשה טוב, אף אם אין הוא רואה מיידית את התוצאות החיוביות שנגרמו בשל המעשה הטוב, עליו לדעת, כי כפי שאדם הזורק אבן למרחקים, גם אם יארך זמן רב, בסופו של דבר היא תחזור אל הקרקע, כך גם מעשה טוב שעושה אדם, בסופו של דבר, הרי הוא מייטיב עם עצמו ועם זולתו.

**בברכת התורה
הצלח**

פנינים

דף מט/ב עשרה קבין גבורה ירדו לעולם **טבעי האומות לצורכי התורה** הגמרא בסוגייתנו מונה מידות ותכונות שונות בהן התייחדו אומות ועמים שונים: "עשרה קבין גבורה ירדו לעולם ותשעה נטלו פריים וכו'". הגר"י עמדין מבאר, כי כוונת הגמרא היא שזהו טבען של אותן אומות, ואין הכוונה שהם נטלו תכונות אלו מתוך בחירה. בהקשר לכך מעניין לציין את דברי בעל ה"מכתב מאלהו (חיד עמ' 129), שכתב, כי היהודים השכילו בגלותם, להשתמש לצורכי הקדושה, בכלים ובמידות של האומה שגרו בקרבה. כדוגמה לדבר מציין הרב דסלר, את העם הרוסי, שהם בעלי רגש, ואכן, בקרב יהדות רוסיה התפתחה החסידות, ויהודים עבדו את קונם ברגש ובלב הומה. לעומת זאת, העם הליטאי, קר ומחושב, ואופן עבודת ה' שהתפתחה במקום זה, היתה על ידי עיון התורה ולימוד המוסר. גם היהודים שהתגוררו בגרמניה, השכילו להשתמש בתכונות הסדר והדיק, לצורך הקפדנות על שמירת המסורת והמנהגים.

התורה אין תוקף למכירת חוב, מאחר שאין בסמכות המלווה לקבוע, כי מעתה ואילך הלווה ישועבד לאדם אחר בלא הסכמתו. לעומת זאת, סובר רבינו תם (הובא בר"ן כתובות מד/ב בדפי הרי"ף), כי מכירת חוב פירושה מכירת **זכות הגבייה** מן הלווה, אך לעולם, התחייבותו של הלווה, נותרת כלפי המלווה בלבד, ועל כן, גם מן התורה רשאי המלווה למכור את החוב, היינו: את זכות הגבייה.

מתנת נישואין שבוטלה: בתקופתנו רווח התשלום באמצעות המחאות, שלעיתים מחליפות ידיים רבות עד הגיען אל סניף הבנק לפירעון. יש, איפוא, לברר, האם כתיבת המחאה כמוה ככתיבת שטר חוב, בו הכותב מתחייב ממון למקבל השטר, או שמא כותב המחאה אינו מתחייב מאומה, אלא נותן הוראה לפקידי הבנק שישלמו ממון לפלוני. לנידון זה השלכות הלכתיות רחבות היקף, **דוגמא לדבר:** בני זוג קיבלו המחאה כמתנת נישואין, וכאשר ניסו לפדותה, התברר, כי נותן המחאה ביטלה. עתה, בני הזוג מסתפקים האם הם באפשרותם לתבוע בבית דין את בעל המחאה. שכן, אם כתיבת המחאה הרי היא התחייבות ממון, על בעל המחאה לשלם לבני הזוג את חובו והם רשאים לתבוע בבית דין. אולם, אם המחאה אינה אלא הוראה לפקידי הבנק לשלם ממון לפלוני, אין אפשרות למנוע מבעל המחאה לבטלה, וודאי שאין הם רשאים לתבוע בבית דין, שהרי מעולם הוא לא התחייב להם מאומה.

שלמו 100 ש"ח לפקודת פלוני: עיון קצר בלשון המחאה הנפוצה, יגלה, כי היא מגלה טפח ומכסה טפחיים בנוגע לכוונת נותן המחאה. שהרי, נוסח המחאה אינו מרמז כלל ועיקר כי נותן המחאה חייב ממון למחזיק בה. אלא המחאה, מהווה הוראה לבנק לשלם סכום מסויים לפלוני, מבלי לפרט את העילה שהובילה להוראתו. לפיכך, מלשון המחאה אין אפשרות להבין, האם בעליה מודה שהוא חייב ממון למחזיק בה.

חוק השטרות האנגלי: למעשה, גם כאשר נתבונן בחוק האנגלי שנחקק בשנת תרפ"ט, על פי חוק השטרות האנגלי משנת תרמ"ב, שעליו מושתתים ההסדרים הנוהגים כיום לגבי המחאות, ניווכח, כי הוא מותיר כר נרחב לכל בעל עניין לפרשו באופן הנוח לו ביותר. שכן, מצד אחד קובע החוק, כי כותב המחאה אינו רשאי לבטלה קביעה זו בחוק מוכיחה, לכאורה, כי אין המחאה מהווה מתן הוראה בלבד לבנק לשלם למחזיק בה את הסכום הנקוב בה, אלא הודאה של כותב המחאה כי הוא חייב ממון למחזיק בה, שאם לא כן, מדוע אין הוא רשאי לבטלה. מאידך גיסא, סעיף נוסף בחוק קובע, כי המחאה אינה נחשבת כהתחייבות אלא **"הוכחה לכאורה"** בלבד.

מצד שני, צורת המסחר הנהוגה בהמחאות, משקפת התייחסות שונה לחלוטין כלפיהן. וניתן לומר, כי מאחר שדעתם של בני אדם היא ליצור התחייבות של נותן המחאה ולראות בה התחייבות מושלמת של הנותנה, יש להחשיבה כשטר חוב רגיל, ויש לכבדה בכל מקרה, גם כאשר ניתנה כמתנה. **למעשה,** מעיון בספרי הפוסקים שדנו ארוכות בנושא עולה, כי גדולי הפוסקים לא הגיעו ביניהם לכלל הכרעה ברורה, ומחלוקת נוקבת ניטשת ביניהם, האם יש להתייחס אל המחאה, כאל שטר חוב, על כל המשתמע מכך, או שמא כהוראה לבנק בעלמא. אכן, אנשים המעורבים עמוקות בנושא, יודעים, כי ישנם הבדלי גישות בין בתי דין שונים, הפוסקים כל אחד על פי השקפתו הוא בנושא זה (עיי' "אגרות משה" חו"מ ח"ב סי' ט"ו, "מנחת יצחק" ח"ה סי' קי"ט, "שבט הלוי" ח"ז סי' רכ"ב, ח"ט סי' רצ"א אות ה', "להורות לנתן" ח"ח סי' ק"ג-ק"ו).

דף מט/ב על מנת שאני צדיק

ייחודיותו של גנב יהודי

מבואר בסוגייתנו, כי אדם שידוע כרשע גמור, שאמר לאשה: "הרי את מקודשת לי על מנת שאני צדיק", הרי היא מקודשת לו מספק, משום שיש לחשוש שמא בשעה שעמד תחת החופה עלו בלבו הרהורי תשובה כנים. מדברי סוגייתנו הכריע בעל "תרומת הדשן" (שו"ת סי' שט"ו) בשאלה מעניינת שהתגלגלה לידי.

יהודי וינאי נקלע לסכסוך קשה ומר עם חתנו. לאחר אחד הויכוחים הסוערים שניהלו השניים ביניהם, לא עמד החתן בייצרו, וסיפר לגנב, שידוע היה בהצלחותיו לנשל אנשים מרכושם, היכן נמצאת דלת הסתרים שמובילה לחנות של חמיו. עם לילה, חדר הגנב אל החנות ויצא ממנה כשבידו שלל בסך של שלש מאות זהובים. לאחר זמן מה כאשר התגלה כי החתן הדריך את הגנב בדרכו לביצוע הגניבה, תבע אותו חותנו בבית הדין, שישלם לו את הסכום שגנב ממנו.

הרהורי תשובתו של הגנב: בעל "תרומת הדשן" פסק, כי אף על פי שנפסק להלכה (חו"מ סי' שפ"ח) שלעיתים אדם חייב לשלם על נזקים שנגרמו על ידו גם כאשר הוא לא הזיק בידיו ממש, כגון, כאשר הנזק נגרם כתוצאה ישירה ממעשיו [זהו דינא ד"גרמיי" לדעת חלק מן הראשונים (עיי' תוס' ב"ב כא/ב, ובשו"ע שם ובש"י סק"א)], שונה הדבר במקרה שלפנינו. זאת, על פי דברי סוגייתנו האומרת, שטבעו של היהודי, להרהר בדרכי תשובה בכל שעה ושעה. אם כן, בשעה שהחתן גילה את אוזן הגנב

המשך מעמוד קודם
אודות אפשרות הפריצה למקום פלוני, עדיין לא היה ברור שהגנב יבצע את זממו כיון שהגנב עשוי להתחרט מכוונתו לגנוב. לפיכך, אף שמדיני שמים החתן חייב לשלם את הנזק, כדי להסיר מעליו את העונש הצפוי לו בבית דין של מעלה (רש"י ב"מ לזא), הוא פטור מתשלומים מדיני אדם. כך גם פוסק השו"ע (ח"מ סי' שמ"ח סעי' ח"י) שיהודי המגלה את אוזנו של חברו היהודי היכן ניתן לגנוב אינו מתחייב בתשלומיה.

אמנם, כאשר הגנב הוא נכרי, אין שיקול זה פועל לגביו ואם החתן היה מגלה לגנב נכרי על דלת הסתרים, הוא היה חייב בתשלום הגניבה, כיון שאין חשש שיהרהר בתשובה, כפי שמבואר בגמרא (בבא מציעא קט"זב), שיהודי המראה לשודדי קרקעות היכן נמצאים קרקעותיו של פלוני, הרי הוא חייב לפצות את חברו.

דף מט/א אמר לה קרא אנא

רישום השתייכות דתית בתעודת זהות

גאונותו וחריפותו של הפוסק, הגאון רבי שלום הכהן שבדרון זצ"ל [תקצ"ה - תרע"א], בעל שו"ת מהרש"ם, הצילה את יהודי רוסיה מסכנת רעב אליה נקלעו בעקבות גחמת הצאר הרוסי. שונא יהודים מובהק זה חוקק חוק, לפיו, מוסדות השלטון של המדינה יכירו בעדת הקראים שברוסיה, כבעלי זכויות שוות-ערך לכלל האזרחים. בד בבד, החוק החדש הכביד את ידו על היהודים היראים לדבר ה', בכך ששלל מהם זכויות שונות ואף הטיל עליהם גזירות קשות ומיסים שאין הדעת סובלת. מספר יהודים פקחים הגו רעיון, שכל יהודי שנקלע למצוקה בעקבות החוק יצהיר בפני פקידי השלטון כי הוא קראי, ובכך יציל את נפשו ואת ביתו. אלא, שנפסק להלכה (רא"ש עבודה זרה פ"ב סעי' ד', שו"ע יו"ד סי' קנ"ז סעי' ב'), כי אסור ליהודי להציל את נפשו על ידי הצהרה שהוא עובד כוכבים, מאחר שבכך הוא מודה לדתם וכופר בתורת משה. על כן, פנו יהודי רוסיה אל המהרש"ם, שיורה האם מותר להם להצהיר כי הם קראים [הקראים "מחזיקים בפשוטי הכתובים וחולקים על מדרשי החכמים המקובלים" ("מגן אבות" לרשב"ץ על אבות פי' א' משנה ג')].

אנחת רווחה נשמעה מפיהם של מאות אלפי יהודים, כאשר נפתחה אגרתו של המהרש"ם (ח"י סי' קס"ו) בה התיר ליהודים להצהיר, כי הם קראים. זאת, על פי דברי השו"ע (אה"ע סי' ל"ט סעי' כ"ה) הפוסק כדברי סוגיינו, כי אדם המקדש אשה ואומר לה "הרי את מקודשת לי על מנת שאני קראה" - יודע לקרוא בתנ"ך - אם הוא יודע לקרוא את פסוקי התורה נביאים וכתובים בדיוק, היא מקודשת לו. עתה, אומר המהרש"ם, אחר שנוכחנו כי המילה "קראה", מתפרשת גם ככינוי לאדם הקורא בתורה, רשאים היהודים להצהיר כי הם קראים, כשכוונתם היא שהם משתייכים לאומה היהודית שבניה שונים וקוראים בתורה, ואין בכך כל איסור, כיון שרק הצהרה שאינה משתמעת לשני פנים אסורה (נדרים ס"ב), אולם, הצהרה שניתן לפרשה בשני אופנים, כגון "קראה", שהפקיד הרוסי סובר כי כוונתה היא שהמצהיר משתייך לעדת הקראים, והמצהיר מתכוון לדבר אחר לחלוטין-מותרת. המהרש"ם מדגיש, כי לפני הצהרתם, עליהם ללחוש לעצמם שאין כוונתם, חלילה, להצהיר כי הם משתייכים לעדת הקראים.

לרגל התחלת מחזור השישי בתלמוד ירושלמי

משה רבינו ע"ה, הסתפק כיצד להגדיר את "בין השמשות", כיום או כלילה. הירושלמי אף אומר כי גם כאשר נזכה לביאת אליהו הנביא שיבוא ויגאלנו, לא נשמע מפיו תשובה לשאלה זו.

הסבר מעניין כותב הגר"י ענגיל ז"ל, כי בראותנו שמשה רבינו, התנאים והאמוראים התחבטו כה רבות בשאלה זו ולא מצאו לה תשובה, אין זאת אלא משום ש"בין השמשות", אכן אינו יום בלבד או לילה בלבד, אלא הוא זמן מיוחד שיש בו משניהם, גם מהיום וגם מהלילה. הנחה זו מוכחת גם כן, מדברי הירושלמי במסכת ברכות (ב"ג) המסתפק האם כאשר יבוא אליהו הוא יברר את דין בין השמשות. רואים אנו כי בין השמשות הוא מצב של יום ולילה גם יחד.

מוגש מטעם מארגני לימוד הדף היומי הירושלמי

לעילוי נשמת

מרת

שרה שולמן ע"ה

ב"ר פרץ הלוי ז"ל
נלב"ע כ' סיון תשמ"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בני המשפחה
שיחיו

לעילוי נשמת

מרת

טובה בריש ע"ה

ב"ר איסר שולמן ז"ל
נלב"ע ה' תמוז תשמ"ה

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בני המשפחה
שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר

יחזקאל שרגא

גינזבורג ז"ל

ב"ר אריה זאב ז"ל
נלב"ע ל' סיון תשמ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה
פ"ת-ת"א-חיפה

לעילוי נשמת

מרת

גיטל ארליך ע"ה

ב"ר יששכר דב גיטלר ז"ל
נלב"ע ב' תמוז תרצ"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י ידידיו
משפ' ארליך שיחיו

נקודות הפצה בחו"ל
מנצ'סטר: הר"ר מנחם אדלר
44-161-7088575
לונדון: הר"ר יחזקאל אברט
020-84551997
פלגיה: הר"ר יעקב סנדרוביץ
0475-263759
צרפת: הר"ר יהודה בוכינגר - 333-88140301
ארה"ב ניו ג'רסי: הר"ר אייזיק פרי
201-871-5850
לוס אנג'לס: הר"ר שמואל לוינגר
818-5098880
מונטריאל: הר"ר שמואל צבי לקס
514-2744160

כתובת המערכת

רחוב חתם סופר 3 בני ברק ת.ד. 471
טל. 03-6160657 פקס. 03-5780243

מחלקת מנויים

המעוניינים להצטרף למנויי "מאורות הדף היומי" בעברית או באנגלית בדואר: נא לפנות לטל. 03-616-06-57
בדואר אלקטרוני: נא לפנות dafyomi@hadaf-hayomi.com
בפקס: נא לפנות לפקס 03-574-82-72

המעוניינים להשתתף בהוצאת הגליון לאור להנצחת יקיריהם ולעילוי נשמתם, נא לפנות

03-616-06-57

הנידונים ההלכתיים המובאים בעלון, נועדו לעורר את לב המעיין, ואין לסמוך עליהם כפסק הלכה

לע"נ הרי דב ב"ר חיים קליין ז"ל
נלב"ע א' סיון תשנ"ח ת.נ.צ.ב.ה.

לעילוי נשמת

מרת

רבקה אקשטיין

ע"ה ב"ר שמעון ז"ל

נלב"ע א' דרי"ח תמוז תשנ"א

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצחה ע"י בנה

הר"ר דוד אקשטיין - אנטוורפן

לעילוי נשמת

הר"ר

שבת מיבסקי ז"ל

ב"ר משה ז"ל

נלב"ע ד' תמוז תשנ"ט

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י המשפחה שיחיו

לעילוי נשמת

הר"ר

שרגא שורץ ז"ל

ב"ר חיים צבי ז"ל

נלב"ע כ"ג סיון תשי"ב

ת.נ.צ.ב.ה.

הונצח ע"י הר"ר טיבו שורץ ומשפ' הרצליה פיתוח